

Rävens dvärgbandmask

© Erik R. Lindström, Örnbo viltfakta 2011

Alla högre organismer bär på parasiter och sjukdomsalstrande mikroorganismer. Rödräven är inget undantag. I rävpäls trivs loppor och i rävhud gräver skabbkvalster sina gångar. I muskulaturen kan det sitta trikiner. I tarmarna kan spolmaskar, sugmaskar, hakmaskar och bandmaskar slå sig ned. Räven kan också drabbas av virus som valpsjuka och rabies.

En del av dessa parasiter och sjukdomar går även på människa. Det gäller t.ex. rävens dvärgbandmask och rabies. Lyckligtvis har vi i Sverige varit förskonade från dessa i modern tid. Men nu har de första fallen av dvärgbandmask hos räv dykt upp. Två rävar skjutna i trakterna av Uddevalla under vintern 2010-2011 visade sig bära på densamma.

Rävens dvärgbandmask (*Echinococcus multilocularis*) är en tarmparasit som är släkt med den mer välkända binnikemasken. Dessa båda hör till bandmaskarna och har en invecklad s.k. livscykel: i olika stadier av sin utveckling lever de i olika värdjur.

För dvärgbandmaskens del innebär det att den lever som vuxen äggproducerande tarmparasit hos räv eller hund. Äggen kommer ut med värdjurets avföring och sprids lätt i omgivningen. Där hamnar de på smågnagarföda och äts upp av sorkar och möss. Arter som skulle kunna bli viktiga i detta sammanhang i Sverige är åkersork, skogssork och vattensork. I norr tillkommer bisam om parasiten skulle sprida sig så långt. Fältsorken, som är en av de viktigaste arterna nere på kontinenten, förekommer inte här.

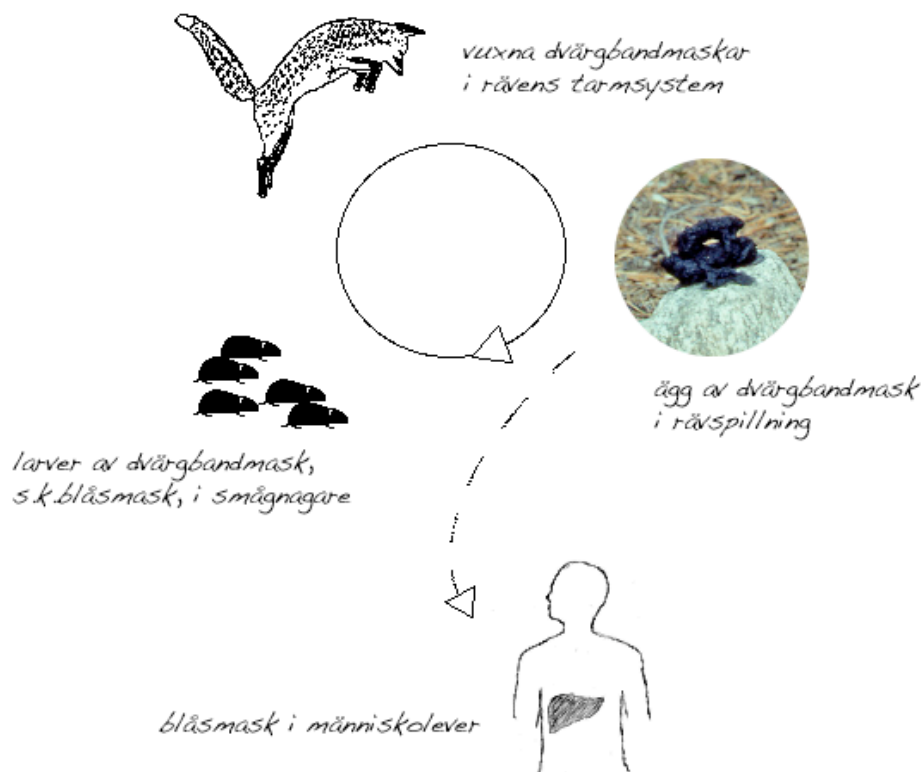
I sorkarnas matspjälkningssystem kläcks äggen, och larverna tar sig till djurets lever. Där lever de som s.k. blåsmaskar och skapar just blåsor, vilka sprider sig och kan förstöra hela levern. Spridning är av sådant slag att man stundom tagit blåsmaskinfektion för cancer. Vid en allvarlig infektion dör värdjuret inom tre månader. Men innan dess har det ofta tagits av ett rovdjur. Är rovdjuret en räv eller en hund utvecklas larverna inom en månad till vuxna individer i det nya värdjurets tarmsystem.

För att en hund skall få dvärgbandmasken krävs alltså att den äter en infekterad smågnagare. För att den skall bli av med parasiten räcker det med normal avmaskning, men med speciellt maskmedel.

Även människan kan få i sig ägg av rävens dvärgbandmask vid vistelse i trädgårdar, skog och mark. Att det skulle ske via bär man plockar är möjligt, men det finns inget vetenskapligt belägg just för detta. Man har f.ö. även funnit ägg i hundars päls. De kan ha fått på sig

dessa genom att t.ex. rulla sig i rävspillning eller från sin egen avföring om de själva är infekterade. Man skulle alltså även kunna få i sig äggen direkt från sin hund.

Precis som hos smågnagare slår sig blåsmaskarna ned i människans lever. Man drabbas då av s.k. Alveolär echinococcus. Vi är emellertid inte en normal mellanvärd och larvernas utveckling tar mycket lång tid i vår kropp. Det kan gå 10 -15 år innan infektionen gör sig påmind. När rävtammarna i kontinentala Europa ökade i täthet efter en lyckad bekämpning av rabies under slutet av 1900-talet, dröjde det också 10 år innan man såg en motsvarande ökning av infektioner av dvärgbandmask hos människa.

Drabbas man av dvärgbandmask finns inget annat sätt att bli av med den än att ta bort delar av levern, eller eventuellt transplantera in en ny. I värsta fall leder infektionen till döden. Men vid tidig upptäckt och med modern behandling kan man hålla den stången. Idag räknar man att en drabbad individ i medeltal får sin livslängd förkortad med bara tre år jämfört med en oinfekterad.

Råden om hur man undviker att bli infekterad är tämligen vaga. Rör man sig i områden där dvärgbandmask har konstaterats, skall eventuella hundar återkommande avmaskas, och man skall inte äta osköljda bär och grönsaker. Eventuellt kan man koka alla bär etc. före konsumtion. Man kunde lägga till att hundar som man har direkt kontroll över, bör av-

hållas från att ta smågnagare och, om möjligt, att rulla sig i allsköns smuts. Detta råd blir dock svårt att följa för den som t.ex. jagar med lös hund. Med kännedom om att rävar ofta läger sin spillning på vägkanter, längs stigar och liknande, kunde man också ge rådet att undvika bärplockning i direkt anslutning till sådana.

Man skall vara medveten om att även om de åtgärder man vidtar minskar risken att bli smittad, är det omöjligt att eliminera den helt. Å andra sidan är det många risker man tar här i livet och frågan är hur man skall värdera dessa. Det kan vara bra att känna till att Alveolär echinoccos hos människa inte är någon vanlig sjukdom. Man räknade år 2010 endast med några tusen fall i hela Europa. Det finns heller inget enkelt generellt samband mellan rävförekomst, andelen infekterade rävar och förekomsten av sjukdomen hos människa. Att en ökning av masken i omgivningarna ger en ökning av antalet fall är en sak, men sambandet ser mycket olika ut i olika regioner. I ett område kan en hög andel infekterade rävar ge en relativt hög förekomst av parasiten hos människa, i ett annat område inga alls; möjligen beroende på kulturella skillnader i umgänget med djur och natur.

Rävans dvärgbandmask förekommer både i Nordamerika och i på den här sidan Atlanten. För trettio år sedan räknade man här med en fläckvis förekomst i främst centrala Europa. Som nämnts har både rävar och rävans dvärgbandmask ökat sedan dess, och parasiten förekommer nu över större delen av kontinentala Europa. För ett antal år sedan upptäcktes de första fallen i Danmark.

En intressant observation i samband med studierna av dvärgbandmasken är de extremt tätta rävstammar man funnit i och runt många storstäder runt om i Europa. I vilken grad vi har liknande förhållanden här i landet är okänt.

Frågan hur dvärgbandmasken kom till Sverige kommer antagligen aldrig att få ett slutgiltigt svar. Det mest troliga är dock att den trots påbud om avmaskning kommit hit med någon införd hund. Det är mycket svårt att upprätthålla och kontrollera ett sådant påbud med dagens öppna gränser.

Vill man försöka bli av med dvärgbandmasken är utsikterna inte speciellt goda. Även om man vet var den finns idag, så vet man inte vilken väg den tagit dit, och om den finns någon annanstans. På andra håll i världen har man gjort försök att bekämpa parasiten genom att förse rävarna med beten preparerade med avmaskningsmedel. Resultaten har varit varierande, men lokalt har man nått rätt goda resultat. Man har dock inte nått total utrotning någonstans, och parasiten har återkommit tämligen snabbt. Erfarenheterna från rabiesbekämpningen, där man vaccinerade rävarna via utlagda beten, är inte direkt tillämpli-

ga här. Vaccinet ger livslång immunitet, medan en avmaskad räv kan bli infekterad på nytt redan nästa dag. Något vaccin mot inälvparasiter finns inte.

Skulle det röra sig om en begränsad utbredning runt de observerade fallen, kan man med en massiv insats kanske trots allt lyckas bli av med dvärgbandmasken den här gången. Men risken är stor att den dyker upp snart igen via en ny import av en dåligt avmaskad hund, åtminstone såvida kontroll och information runt detta inte skärps.

För uppgifter om det aktuella läget i Sverige och råd om skyddsåtgärder m.m., se Statens Veterinärmedicinska Anstalts hemsida www.SVA.se.

Rävens dvärgbandmask skall inte förväxlas med hundens dito: *E. granulosus*. Den senare har idisslare som ren till mellanvärd och förekommer bl.a. i norra Skandinavien. Även den kan spridas till människa, men är lättare att behandla.